

nr. 2005/4 (juli - augustus 2005)

- **Illegale verkoop van salamanders in West-Vlaanderen**
- **Kikkerregen boven een Servisch dorp**
- **Vluchtende hagedis duikt onder water!**
- **Meerkikker veroverd onze Maasregio**
- **Boomkikkers in Limburg: Van slecht naar slechter**
- **Kweker van slangen en vogelspinnen veroordeeld**
- **Kikker even oud als dinosaurius**
- **Driedaagse excursie naar de vallei van de Viroin**

Illegale verkoop van salamanders in West-Vlaanderen.

In een handelszaak in het West-Vlaamse Wervik werden in de lente van dit jaar meer dan honderd Alpenwatersalamanders (*Triturus alpestris*) en Kleine watersalamanders (*T. vulgaris*) te koop aangeboden. De meeste inheemse amfibieën en reptielen zijn door het Koninklijk Besluit van 22 september 1980 (BS van 31 oktober 1980) integraal beschermd op uitzondering na van de soorten van het groenekikker-complex (*Rana esculenta*-synklepton) en de Bruine kikker (*R. temporaria*) die gedeeltelijk beschermd zijn en mogen gevangen worden mits vergunning in private kweekvijvers. Sommige soorten zoals Kamsalamander (*T. cristatus*), Vroedmeesterpad (*Alytes obstetricans*), Heikikker (*R. arvalis*), Knoflookpad (*Pelobates fuscus*), Rugstreeppad (*Bufo calamita*), Boomkikker (*Hyla arborea*), Poelkikker (*R. lessonae*) en Gladde slang (*Coronella austriaca*) zijn ook opgenomen in de Habitatrichtlijn (Beslissing Vlaamse Regering van 4 mei 2001). Eerstgenoemde in bijlage II en IV, de andere in bijlage IV. Voor bijlage II soorten moeten speciale beschermingszones aangeduid worden, soorten van bijlage IV dienen strikt beschermd te worden.

HYLA heeft de wederrechtelijke verkoop van salamanders te Wervik aangeklaagd bij de federale politie. Of hiertegen PV werd opgesteld kunnen we helaas niet bevestigen. Wel werden de dieren in de handelszaak niet meer opgemerkt.

Kikkerregen boven een Servisch dorpje!

Volgens de krant Blic blies een stevige stormwind op een zondagnamiddag stapels donkere wolken boven Odzaci, een dorpje in het noordwesten van Servië op zo een 120 km van Belgrado. De verwachte regen bleef uit maar het dorp werd 'overspoeld' met kleine kikkers die zo maar uit de hemel kwamen vallen. De kikkers behoorden tot een andere soort dan deze die in de omgeving van het dorp voorkomen en overleefden hun meters hoge val probleemloos. Eens op de grond begonnen ze hun zoektocht naar het water. Volgens klimatoloog Slavisa Ignjatovic is het fenomeen niet zo erg ongewoon. "Een wind als een tornado kan alles wat licht genoeg is meesleuren. Meestal is dat alleen stof, maar soms worden ook grotere voorwerpen opgepikt", aldus de wetenschapper.

Vluchtende hagedis duikt onder water!

In het kader van het lopend Atlas-project bezochten Ward Machielsens, Yves Lesseliers en ikzelf begin juni de heidegebieden en wastines te Mol-Postel. In het vengebied op de Koemook waren we getuige van een niet alledaags verschijnsel. Een Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) vluchtte plotseling over een Pijpenstrootjes pol voor onze voeten weg, zwom vervolgens enkele cm op het wateroppervlak van een klein vennetje om plotseling onder te duiken en zich te verschuilen op de bodem van het water. Dit niet alledaags gedrag werd in het verleden reeds geobserveerd in een beekje in een oude groeve te Winterswijk (NL) waar een vluchtende hagedis wel 10 minuten lang onder water bleef (Zekhuis, 204). Mochten er nog andere personen zijn die reeds een dergelijk gedrag bij de Levendbarende hagedis of andere reptielen waargenomen hebben dan is alle informatie hierover welkom.

Fig. 1. Levendbarende hagedis (*Zootoca vivipara*)
(foto Freek Fluyt)

Literatuur.

Zekhuis, M.- Duikende hagedis. RAVON, 17, 6(2): 26.

Robert Jooris

Meerkikker verovert onze Maasregio.

De Meerkikker (*Rana ridibunda*) (fig. 2) was in Limburg tot op heden slechts bekend van enkele plaatsen in het Vijvergebied te Zonhoven. Tijdens een 'groenekikker'- inventarisatie in het Maasland werden echter dit jaar ook roepende mannetjes gesignaleerd in een poel op ongeveer een kilometer van de Maas. Hierdoor werd het startschot gegeven voor een meer intensieve inventarisatie. Tijdens de daaropvolgende nachten werden de grindgaten en poelen langs de Maas van Kessenich tot Riemst afgezocht naar deze grote vertegenwoordiger van het groenekikker-complex. Het typisch lachende geluid werd gehoord in maar liefst 32 UTM-kwartierhokken verspreid over zes Limburgse Maasgemeenten: Kessenich, Maaseik, Dilsen-Stokkem, Maasmechelen, Lanaken en Riemst. De meest noordelijke verspreiding zijn enkele grote poelen langs de grindgaten van de Spaanjerd te Kessenich. Te Kanne (Riemst) werd zijn lachende roep gehoord in een grote poel tussen de Jeker en het Albertkanaal. Het zwaartepunt van de verspreiding van de Meerkikker in het Maasdal ligt in de regio Maasmechelen-Dilsen-Stokkem. Hier komt hij voor in bijna alle grindgaten. Hij geeft hier de voorkeur aan grote, zonbeschenen grindgaten en afgesloten, oude Maasarmen. Op de kleinere plasjes werd bijna altijd enkel Groene kikker (*R. esculenta*) gehoord. Sterk beschaduwde vijvers worden gemeden evenals de diepe en vegetatieloze grindgaten te Maaseik en Kessenich. Wel worden de kleinere en vegetatierijke waterpartijen in de directe omgeving van de grote grindgaten bezet.

Fig. 2. Meerkikker (*Rana ridibunda*)
(foto Hugo Willockx)

Meer het binnenland in worden geen Meerkikkers meer aangetroffen. Het Albertkanaal, de Zuid-Willems-Vaart en de N78 vormen een voorlopige barrière.

Peter Engelen

Boomkikkers in Limburg: van slecht naar slechter.

De geruchten waren er al langer en in 2005 werd het ontbreken van de bekende geluiden bevestigd door verschillende personen en na een hele resem van nachtelijke bezoeken in het veld. Onze Boomkikker (*Hyla arborea*) (fig. 3) roept niet meer vanuit de vijvers in de Maten te Genk. Hiermee is België alweer een populatie van dit kleine struikrovertje armer. Van slechts vijf naar nog slechts vier vindplaatsen. Een hele rits van theorieën steken de kop op van hoe het allemaal zover is kunnen komen. Gaande van teveel aan vis in de vijvers, volledig 'weg gegraven' populaties, ontbreken van voldoende optimaal landbiotoop, wegvangen van dieren, inteelt, virussen, overschatting in het verleden tot predatie door groene kikkers en vogels. Waarschijnlijk is het een combinatie van een hele hoop negatieve factoren. Het is ook niet ongewoon dat populaties lokaal plots verdwijnen om nadien opnieuw aangevuld te worden door individuen uit naburige populaties. Het enige spijtige detail is dat de populatie in de Maten geïsoleerd is van de dichtstbijzijnde populatie door het Albert-Kanaal.

Fig. 3. Boomkikker (*Hyla arborea*)

En hoe is het nu in de rest van Limburg met dit kikkertje gesteld? De Maaslandse populatie groeide naar 20 roepende mannetjes verdeeld over drie poelen. Hier werd wel slechts in één poel daadwerkelijk voortplanting vastgesteld en werd het eerste rondkruipende, nog geen centimetergrote kikkertje al op 5 juli gevonden. In Diepenbeek werden dezelfde cijfers gehaald als in 2004. Ongeveer een twintigtal roepende dieren lieten zich van hun beste kant horen. Ten slotte werden in het Vijvergebied Midden-Limburg ongeveer een honderdtal roepende dieren waargenomen verspreid over een achttal vijvers. Ze komen steeds dichterbij de buurt van de vijvers van Afdeling Natuur. Alle hoop voor een verdere verspreiding van de Boomkikker in Limburg is gevestigd op deze populatie. Ze situeert zich midden in een uitgestrekt gebied omringd door een veelvoud aan vijvers en plassen.

Van de overige twee populaties ligt de Diepenbeekse bijna volledig ingesloten door bebouwing en de Maaslandse Boomkikkers moeten wachten op de uitbouw van het Grensmaasproject willen ze weer heel het Maasdal kunnen koloniseren zoals in de jaren 50 van de vorige eeuw.

Peter Engelen

Kweker van slangen en vogelspinnen veroordeeld.

De correctionele rechtbank van Charleroi heeft de 31-jarige David Houdy uit Tubeke veroordeeld tot een boete van 1.000 euro met uitstel voor drie vierden omdat hij gevaarlijke slangen en vogelspinnen kweekte. De man kreeg een verbod om de komende tien jaar dergelijke dieren te houden. In september 2003 werden bij de man thuis verschillende terraria ontdekt. Daarin zaten niet minder dan 13 slangen en drie vogelspinnen.

Sommige slangen die de man in zijn bezit had, waren zeer gevaarlijk, o.a. een ratelslang uit Latijns-Amerika en twee soorten adders. Verder had de terrariumhouder ook nog een Afgodslang (*Boa constrictor*) en een python. Volgens de rechtbank had de man een inbreuk gepleegd tegen de publieke veiligheid en waren de gifslangen een potentieel gevaar voor de mensen uit de buurt. De man had geen vergunning om de dieren thuis te houden.

Kikker even oud als dinosaurus

Kikkers zijn zo oud als dinosaurussen. Tot die conclusie komen Kim Roelants en Franky Bossuyt van de dienst Ecologie en Systematiek aan de Vrije Universiteit Brussel na analyse van een groot aantal kikkersoorten. Uit hun DNA kon men afleiden dat kikkers ongeveer in dezelfde periode van de dinosaurussen zijn ontstaan.

Op het ogenblik dat kikkers ontstonden, ging het landleven op aarde door een diversiteit crisis en stierven verschillende amfibieën - en reptielengroepen uit. Het zou kunnen dat er hierdoor veel verschillende soorten kikkers ontstonden, aldus de vorsers. Op dit moment zijn er op aarde ongeveer 5.000 soorten kikkers.

Slechts weinig fossielen kunnen een inzicht verschaffen over de ouderdom van kikkers. Bovendien bestaan de oudste fossielen uit maar enkele beentjes, die vaak moeilijk te vergelijken zijn met levende kikkersoorten. Daardoor zijn evolutiebiologen en paleontologen het vaak oneens over de omstandigheden en de wijze waarop kikkers geëvolueerd zijn.

De studie van Roelants en Bossuyt bevestigt ook dat het uit elkaar schuiven van de continenten een belangrijke rol heeft gespeeld in de evolutie van deze amfibieën. Wellicht bestonden kikkers al op Pangaea, het oercontinent.

„Het uit elkaar drijven van landmassa's in het noordelijke en zuidelijke halfrond is duidelijk in de evolutie van de kikkers weerspiegeld. Door het ontstaan van een tussenliggende oceaan geraakten verschillende kikkersoorten in het zuidelijke deel van Pangaea afgezonderd van hun nauwste verwanten in het noordelijke deel. Hun geïsoleerde evolutie heeft uiteindelijk geleid tot het onafhankelijk ontstaan van zeer verschillende kikkerfauna's in beide halfronden en waarin alle huidige soorten evolueerden", luidt het.

Persbericht Belga, 13/04/2005

Driedaagse excursie naar de Viroin.

Het zit er weer aan te komen, de jaarlijkse herpeto-3-daagse. Dit maal hebben we gekozen om de Viroinvallei en omgeving eens onder de herpetologische loop te nemen.

En dit van **zaterdag 13/8 tot en met maandag 15/8**

De nachten zullen we doorbrengen op een camping gelegen in het hart van de Viroinvallei.

TRY DES BAUDETS
Rue de la Champagne
5670 Olloy-sur-Viroin,
Tel: 060/390108

campingtrydesbaudets@hotmail.com

http://www.opt.be/informations/wallonia_camping/EN/A/HC/16462.html

Prijs: Caravan, motorhome, campingcar: 12.5 Euro per nacht

Tent: 7.30 Euro per nacht

Per persoon: 0.5 Euro per nacht.

Er moet een waarborg van 12 Euro betaald worden voor de magneetkaart die ons toegang geeft voor de wagen op het terrein.

Het programma ziet er als volgt uit:

Vrijdag 12/8: Liefhebbers kunnen dan natuurlijk al afzakken naar deze prachtige streek. Men kan op de camping met de wagen tot 19.00 (hierna enkel met magneetkaart). Er zijn geen activiteiten voorzien, dus de tent (e.d.) opzetten en de omgeving op eigen houtje verkennen behoren tot de mogelijke opties.

Zaterdag 13/8: Maar liefst zes soorten reptielen (Adder, Gladde slang, Ringslang, Hazelworm, Muurhagedis en Levendbarende hagedis) staan op het programma. Deze zijn allen te vinden in de vegetatie van de plaatselijke kalkgraslanden en groeves. Plaatselijk kunnen we ook op zoek gaan

naar de Vuursalamander in zijn geelzwart pakje. Omdat het vinden van reptielen sterk afhankelijk is van het weer stellen we voor om rond 9.00 richting vindplaatsen te vertrekken.

Zondag 14/8: We trekken even over de grens, Frankrijk in, op zoek in enkele mooie addergebiedjes, natuurlijk naar ... adders.

Maandag 15/8: Tent opruimen en afrekenen en daarna eerst richting Romedenne. Dit is een plek waar naast de zes soorten reptielen ook nog Vroedmeesterpad, Rugstreeppad en Kamsalamander hun leefgebied hebben. Met een beetje geluk kunnen we eindelijk eens het verschil zien tussen groene kikker en poelkikker die er beide de poeltjes onveilig maken. Hierna trekken we zuidwaarts om eerst even te stoppen aan een mooi jeneverbessenreservaat met bijpassende slangen om daarna richting Rochefort te karren om in een prachtige groeve Vroedmeesterpad te zoeken. Van hieruit zitten we dadelijk op een plaatselijke autosnelweg om zo (hopelijk) na een geslaagd verlengd weekend richting huis te keren.

Het plaatselijk zoeken van een degelijk warm avondmaal zal misschien wat probleempjes opleveren voor een grote groep. Couvin is een iets groter (naar Waalse normen) stadje waar we eventueel bij een plaatselijke Italiaan kunnen proberen te reserveren.

Inschrijven kan bij Robert Jooris: robert.jooris@skynet.be (09/3694228) of bij Peter Engelen: peter.engelen@euphonymet.be (089/756609).

Toekomstige HYL-activiteiten

1. **Werkgroepvergaderingen.** Deze vergaderingen gaan steeds door op een vrijdagavond en beginnen om 20.00 u. Plaats: 'Het Huis van de Sport, Boomgaardstraat 22, 2600 Berchem. Data van de eerstkomende vergaderingen: 21 oktober en 16 december

2. **Binnenlandse excursies**

12 t/m 15 augustus : meerdaagse excursie naar de vallei van de Viroin met verblijf op een camping.

Info: Peter Engelen (089 756609; peter.engelen@euphonymet.be) en Robert Jooris (09 3694228; robert.jooris@skynet.be)

3. **Buitenlandse excursies.**

Centraal - Spanje "Systema Central": Vertrek zaterdag 24 september Terug zondag 2 oktober.

Het "Systema Central", een snoer van bergketens (Sierra's) in Centraal Spanje dat zich ruwweg van Madrid tot Coimbra in Portugal uitstrekt. Naast de talrijke "Iberische endemen" zijn het vooral de endemen van het Systema Central zelf die onze buitengewone aandacht zullen krijgen. Vertrekkend vanuit Spanje doen we achtereenvolgens de Sierra de Guadarrama (*Iberolacerta cyreni*), de Sierra de Gredos (noordflank) (*Iberolacerta cyreni*, *Salamandra salamandra almanzoris*), de Sierra de Pena de Francia (*Iberolacerta martinezricae*), de Sierra de Gata (*Podarcis carbonelli*) en de Portugese Serra da Estrella (*Iberolacerta monticola*, *Chioglossa lusitanica* met afwijkende Phylogenetische "roots") aan, de terugweg naar Madrid is langs de zuidflank van de Sierra de Gredos (*Triturus boscai* met afwijkende Phylogenetische "roots") gepland.

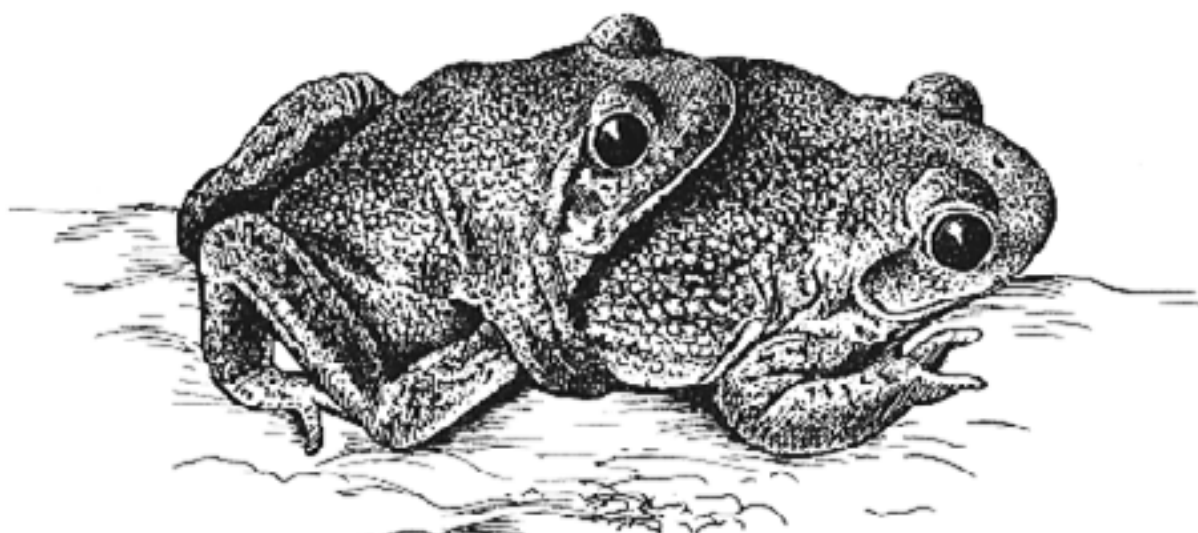
Info: Jan Van Der Voort, Antoon Wolfsstraat 24/1, 2900 Schoten (03 658 38 79; jan.vandervoort@tijd.com)

Wil u ons financieel steunen dan kan dat. Giften vanaf 30€ zijn fiscaal aftrekbaar.

Storten kan op rekeningnr 230-0524745-92 met vermelding van
projectnummer 2151 (Hyla fonds)

of

op rekeningnr 293-0212075-88 met vermelding van
projectnummer 3140 (fonds SOS Adder)

Werkgroep Hyla

Voorzitter:

Bart Hellemans, Otterdreef 7
2980 Halle Zoersel.
Tel. 03/384.33.56
Gsm : 0473/29.21.63
email: bart.hellemans@skynet.be

Secretaris:

Robert Jooris, Gemoedsveld 3
9230 Wetteren
tel. 09/369.42.28
e-mail
hyla@natuurpunt.be
robert.jooris@natuurpunt.be

Penningmeester:

Jan Van Der Voort, A.Wolfsstraat 24/1,
2900 Schoten
tel. 03/658.38.79
e-mail:
jan.vandervoort@hylawerkgroep.be

Webmaster: Gijs Damen, Dorpsstraat 2/2,
3971 Heppen
Tel. 011 391839
www.hylawerkgroep.be

rekeningnr. HYLA: 748-0162358-83

Provinciaal verantwoordelijken :

- Antwerpen : Jan Van der Voort
- Oost-Vlaanderen : Robert Jooris
e-mail: robert.jooris@skynet.be
- West-Vlaanderen: Stefaan Parreyn,
Kruisekestraat 346, 8940 Wervik
gsm 0477/33.58.64
e-mail: stefaan.parreyn@telenet.be
- Vlaams Brabant : Mark Lehouck,
Rotselaarsesteenweg 99,
3018 Leuven.
Tel.: 016/44.49.36
e-mail: mark.lehouck@pandora.be
- Limburg : Peter Engelen, 1 Meilaan 13
3650 Dilsen-Stokkem
Tel. 089/ 75.66.09
e-mail: peter.engelen@euphonymet.be

Leden van Natuurpunt vzw kunnen zich laten opnemen in het adressenbestand van Hyla.

Wat is Hyla

Hyla is de herpetologische werkgroep van de Natuurpunt Studie vzw. Hyla tracht de belangstelling en daadwerkelijke inzet van een groter publiek te bekomen door het geven van lezingen, het organiseren van herpetologische excursies, het publiceren van brochures en het verspreiden van posters. Verder is Hyla bezig met tal van herpetologische studies o.a. studie van de gladde slang in Kalmthout, poeleninventarisatie in Vlaanderen en de bestudering van het groene kikkercomplex enz. Ook naar bescherming van onze inheemse herpetofauna is Hyla zeer actief. Jaarlijks worden tienduizenden amfibieën veilig de weg overgezet, die de tocht naar hun paaiplaatsen kruist. Met het aanleggen van poelen creëert Hyla zowel in reservaten als in landbouwgebied nieuwe biotopen voor kikkers en salamanders.

